

FEDERÁLNÍ
MISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ

č.j. 016 976/81-ZPO

Příloha 3

Výtisk č. : 31
Počet listů : 12

V y s t o u p e n í

ministra zahraničních věcí Svazu sovětských socialistických
republik A. A. G r o m y k a

Moskva, 1. prosince 1981

ženi soudruzi,

nejdříve mi dovoďte, abych poděkoval rumunským soudruhům
srdečné přijetí, pohostinnost a dobrou organizaci naší práci.

Námi dohodnutý program jednání zahrnuje dvě otázky - stav
jednání o omezení výzbroje a odzbrojení před II. zvláštním za-
dáním Valného shromáždění OSN a průběh madridské schůzky zá-
stupců účastnických států celoevropské konference.

Jejich výběr není náhodný. Jsou to důležité a aktuální
otázky současného evropského a mezinárodního života. Obě tvoří
část široké a složité mozaiky světových problémů. A proto
přirozeně dotkneme tak či onak i některých jiných meziná-
rodních otázek, což mimořádně odpovídá obvyklému způsobu vý-
slovných názorů na zasedáních našeho výboru.

Podíváme-li se na současnou situaci, týkající se jednání
omezení výzbroje a odzbrojení, nelze ji nazvat nijak jinak,
než jako nepříznivou. Stačí připomenout, že USA některá jedná-

ní přerušily, jiná zmrazilily nebo dostaly do slepé uličky. A tam, kde jednání probíhají, hromadí USA značné překážky. V podstatě ti, kdož takto postupují, to ani zvlášť neskrývají. Oni jen lež nazývají pravdou a militaristickou činnost a propagandu starostí o mír.

V našem kruhu není potřeba vysvětlovat, že toto je důsledek přijatého kurzu Washingtonu na zesílení vojensko-politické konfrontace, stupňování závodů ve zbrojení, dosažení vojenské převahy nad socialistickými zeměmi.

Konkrétním projevem této militaristické politiky je snaha rozmístit za každou cenu nové americké jaderné zbraně v západní Evropě, rozhodnutí zahájit sériovou výrobu neutronových zbraní, přijetí velice rozsáhlého programu strategického přezbrojení, prosazování dobrodružných koncepcí "přípustnosti" použití jaderných zbraní i jako první, přijatelnosti "omezené jaderné války" v Evropě. Tyto projevy jsou bezesporu zaměřeny proti úsilí o omezení závodů ve zbrojení. Vcelku je to agresivní zaměření politiky Washingtonu.

Je však nutno vidět i druhou stranu věci.

Provádět v současných podmínkách podobný kurz, který přibližuje lidstvo k jaderné válce, i když to dělá tak velký stát jako USA, není jen tak lehké.

Tento kurz je bezperspektivní především z vojenského hlediska. Několikrát jsme již prohlašovali, mimo jiné i vládě USA, že Sovětský svaz nedovolí, aby se porušila existující vojenská rovnováha ve světě. Pokud bude třeba, učiníme vše nezbytné, abychom zmažili pokusy USA dosáhnout vojenské převahy. Jsme si zcela jisti svými silami a možnostmi.

Z politického hlediska politika konfrontace také naráží na vážné překážky. Jak hovoří fakta, působení mírové politiky Sovětského svazu a ostatních bratrských socialistických zemí na světové události se nesnižuje, ale naopak zvyšuje.

Cožpak není v tomto smyslu pozoruhodné, že náš návrh na přijetí Deklarace o odvrácení jaderné katastrofy získal důležitou podporu většiny zemí OSN, nebo že ani jeden stát nevystoupil proti naší iniciativě odmítnout rozmístění jakýchkoliv zbraní v kosmickém prostoru.

Mohutné protiválečné hnutí, které se nyní rozvinulo zejména v západní Evropě - toto je v mnohém přece také příklad působení naší mírové politiky - narušuje záměr strategií NATO, ztěžuje jim uskutečnění militaristických plánů, zejména v Evropě.

Podle všeho soudě i někteří spojenci USA jsou znepokojeni přímočarostí Reaganova postoje na konfrontaci.

V tomto smyslu byly zejména charakteristické rozhovory, které se před několika dny uskutečnily v Bonnu mezi L. I. Brežněvem a kancléřem NSR Schmidtem. I když se západoněmečtí představitelé snažili, zřejmě z pozice alianční disciplíny, ospravedlnit tak zvané "dvojité řešení" NATO, bylo cítit, že nechtějí obětovat plody uvolnění.

Jednání demonstrovala shodu názorů Sovětského svazu a NSR na význam zachování politického dialogu mezi státy ve zhoršených mezinárodních podmínkách. V Bonnu vědí, jak mnoho znamená takový dialog pro zlepšení mezinárodního ovzduší, a značně si cení kontaktů se Sovětským svazem, zejména na nejvyšší úrovni.

Veškerí představitelé NSR projeví velký zájem o rozvoj dlouhodobé, obchodně-ekonomické spolupráce. V předvečer návštěvy byl podepsán kontrakt "plyn - plynobí", který je největším energetickým projektem v tomto století v rámci Evropy. Je jasné, že podobná spolupráce a šlápnutý kurs na konfrontaci si navzájem odporují.

Návštěva L. I. Brežněva v Bonnu - to je velká politická akce v praktickém uskutečnění Mírového programu na 80. léta.

Celkově můžeme říci, že militaristický kurz Reaganovy administrativy naráží na účinný odpor, a to nejen z naší strany.

Inspirátoři tohoto kurzu politiky v USA již nemohou počítat s jeho úspěšným provedením. Pod vlivem těchto těžkostí přistupují nyní k manévrování. Opakuji - k manévrování, svéráznému přeskupování řad. Bohužel však zatím nejsou vidět příznaky změny podstaty jejich kurzu. Z tohoto je nyní třeba vycházet.

Někdo by rád viděl ve známém projevu Reagana alespoň změnu tónu ve prospěch míru. Avšak v tomto vystoupení, stejně jako v nedávném poselství Reagana L. T. Brežněvovi, se neobjevují nové, a již vůbec ne pozitivní prvky, jež by opodstatňovaly názor, že v pozicích USA došlo k nějakým posunům k lepšímu.

Vezměme alespoň sovětsko - americká jednání o jaderných zbraních v Evropě, která, jak víte, byla včera zahájena v Ženevě. Sama o sobě je tato skutečnost pozitivní. Vždy jsme byli pro jednání.

Nejsme si však jisti tím, že USA je povedou s takovou rozvážností a odpovědností, jak to vyžaduje důležitost tohoto problému. Zdá se, že mají větší zájem na rozmístění svých raket v západní Evropě, než na dosažení vyvážené dohody. Nyní se takovýto závěr sám nabízí. Proto nelze vyloučit, že se Spojené státy budou snažit protahovat jednání, dokud nenastane termín určený zeměmi NATO na rozmístění svých raket.

Opodstatněnost našich pochyb byla znovu potvrzena vystoupením Reagana, v němž přišel s myšlenkou tzv. "kulového řešení".

Davelek vypadá americký návrh obilhoďně : ať teď v Evropě nejsou ani americké ani sovětské rakety středního doletu. Přitom se však zaměřuje, že v Evropě a jejích mořích jsou už dávno stovky nosičů jaderných zbraní - letadel, raket na námořních a pozemních základnách, které patří USA nebo jejích spojencům v NATO a které jsou namířeny na SSSR a jeho spojence.

Zaměřuje se i to, že sovětské rakety středního doletu v Evropě nejsou schopny dosáhnout území USA, zatímco všechny rakety středního doletu zemí NATO mohou zasáhnout území SSSR.

A toto všechno máme nechat bez povšimnutí, zbavit se i svých spojenců ochrany ? Máme ve skutečnosti jednostranně odzbrojit ? Zřejmě nás vůbec neznají, že nám toto navrhují.

Na rozdíl od Spojených států navrhujeme, aby se jednání vedla čestně, na zásadě rovnosti a stejné bezpečnosti. V mezích tohoto principu jsme ochotni hledat vzájemně přijatelná řešení. Se vší rozhodností to v Bonnu zdůrazňoval L. I. Brežněv.

Jak víte, L. I. Brežněv v Bonnu prohlásil, že v případě souhlasu USA s naším návrhem na moratorium na rozmísťování nových a modernizací dosavadních jaderných prostředků středního doletu v Evropě, by SSSR mohl jednostranně snížit určitou část svých jaderných zbraní středního doletu rozmístěných v evropské části naší země. Nebylo pro nás jednoduché, abychom přijali takové rozhodnutí. Je to svým způsobem závdavek z naší strany. Ale tento krok jsme učinili, aby jednání měla dobrý start.

Pokud jde o snížení zbraní středního doletu jako cíle jednání, máme na mysli snížení velkého množství těchto zbraní - řádově až o stovky. Myslíme si, že by se toto snížení mohlo uskutečnit po etapách. Přičemž by se tyto etapy mohly vyvážit tak, aby netrpěla žádná strana.

Budeme trvat na tom, aby se odpovídajícím způsobem bral v úvahu existující anglický a francouzský jaderný potenciál. Nebuďte však nutně se snažit o jeho snížení. Pro nás je důležitý celkový výsledek, celková rovnováha. A tento celkový výsledek musí být založen na zachování rovnováhy jaderných zbraní obou stran.

Naše koncepce skutečně "nulového řešení" je vám známa. Je zřejmě těžké počítat s tím, že toto řešení se brzo může stát skutečností. Ale je nezbytné mít tuto myšlenku v našem arsenálu.

Problém jaderných prostředků středního doletu bezprostředně zahrnuje zájmy bezpečnosti všech bratrských zemí. Je pocho-

pitelná, že budeme neustále informovat naše spojence o průběhu jednání a vyměňovat si názory.

Budou zřejmě obnovena i jednání o omezení a snížení strategických zbraní. Američané prohlašují, že je budou moci zahájit někdy na jaře příštího roku. Uvidíme, zda-li dodrží své slovo. Často jsou jejich slova laciná.

Zdá se, že pokud USA projeví skutečný zájem, bude možno dosáhnout vzájemně přijatelné dohody. Ale skutečnou zainteresovanost není vidět. K tomu je nutné, aby se Washington na těchto jednáních držel zásady rovnosti a stejné bezpečnosti, bral v úvahu všechny faktory určující strategickou situaci.

Zatím rovněž nejsou jakékoliv jasné známky toho, že by Američané chtěli obnovit nebo aktivizovat jednání v jiných oblastech zastavení závoň ve zbrojení. Reagan sice prohlásil, že USA jsou připraveny přijmout opatření "na dosažení parity konvenčních sil v Evropě na nižší úrovni". Jestliže se za tímto skrývá něco konkrétního, je na místě se zeptat, proč USA nevycházejí vstříc našim iniciativám, např. při jednáních ve Vídni ?

Situace zatím vypadá tak, že Američanům více vyhovuje, aby všechny takové otázky i nadále zůstaly zmrazeny.

Je o to důležitější, aby naše země na všech příslušných mezinárodních fórech - v OSN, v ženevském výboru pro odzbrojení, jakož i při dvoustranných stycích s různými státy, rozhodně trvaly na obnovení přerušovaných a intenzifikaci stávajících jednání o omezení výzbroje a odzbrojení. Je jasné, že je nutné vyžadovat, aby se co nejdříve zahájila jednání i o otázkách z této oblasti, které jsme předložili a o nichž se sřívce jednání nevedla.

Svého času naše země správně vystihly tendenci, jež se rozšířila v mezinárodní politice, a přišly s myšlenkou vytvoření bezatomových pásem. Poskytovali jsme a budeme poskytovat aktivní podporu vytvoření bezatomových pásem - ať je to na severu Evropy, na Balkáně, v Africe, na Blízkém Východě nebo v jiných částech světa.

tech světa. Konstruktivní je v této souvislosti návrh bulharských přátel k otázce bezatomového pásma na Balkáně.

Všechny otázky omezení závodů ve zbrojení a odzbrojení tak či jinak vyvstanou na nadcházejícím II. zvláštním zasedání VS OSN o odzbrojení.

Naše aktivní linie na jednání v Ženevě, iniciativy bratrských zemí schválené na letošním zasedání VS, všechny konkrétní kroky našeho společenství na zastavení závodů ve zbrojení vytvářejí příznivé podmínky pro to, aby práce zvláštního zasedání přispěla k další mobilizaci mírumilovných států, všech protivojácích sil k energičtější činnosti ve prospěch míru a odzbrojení.

Je samozřejmé, že se budou muset patřičným způsobem připravit. Zřejmě bude prospěšné, když nedlouho před zasedáním porovnáme výsledky přípravy uskutečněné každou bratrskou zemí a ještě se poradíme o celkové praktické linii. Takovou kolektivní práci bude možno uskutečnit buď na příštím zasedání výboru ministrů zahraničních věcí nebo na setkání náměstků ministrů.

Nyní přejdu k otázce madriidské schůzky. Už teď je možno říci : naše pevná a zároveň pružná koordinovaná pozice se potvrzuje.

Jakkoliv se Spojené státy snažily od samého počátku zbavit madriidskou schůzku veškerého konstruktivního obsahu, zněnit ji v čistě polemické fórum, nepodařilo se jim to.

V Madridu byl již vykonán nemalý kus práce. Začínají se vytvářet obrysy obsažného závěrečného dokumentu, pokud si to ovšem všichni účastníci přejí.

Ale v poslední době dokonce sílí odpor USA a některých jeho spojenců k dosažení čestné a rovnoprávné dohody.

Neodstraněna zůstává především hlavní překážka - stále ještě není určena oblast působnosti budoucích opatření důvěry.

Víte, že se od nás důrazně žádalo, abychom objasnili některé aspekty našeho návrhu o oblasti.

Považovali jsme za účelné, abychom na tuto otázku odpověděli i v průběhu návštěvy L. I. Brežněva v Bonnu. Je samozřejmé, že se má jednat o celou Evropu - kontinent i ostrovy - s přílehlými oblastmi moří i oceánů odpovídající šíře a s přílehlým vzdušným prostorem, o tu část Atlantického oceánu, jež přiléhá k Evropě.

Nám se nejedná o území USA nebo Kanady. Hranice mořských oblastí a vzdušného prostoru by bylo možné konkretizovat na samotné konferenci o vojenském uvolnění a ožbrojení v Evropě. To by přece záviselo na obsahu opatření důvěry, jež budou dohodnuta.

Pokud se jedná o rozlohu oblastí moří a oceánů a vzdušného prostoru nad nimi, nemáme samozřejmě na mysli pobřežní teritoriální vody, kde, jak se obrazně vyjádřil L. I. Brežněv, si nanejvýš můžeš posedět s udicí, ale území přiléhající ke kontinentální Evropě.

Jak vidíte, tato pozice je logická a spravedlivá. Avšak Schmidt nenašel nic lepšího, než aby na oplátku opakoval západní tézi o tom, že prý závěrečný akt neobsahuje pojem "přílehlé části moří a oceánů", ale že se hovoří o celé Evropě. Sami chápete, že nás taková pozice není NATO neuspokojuje. Cožpak jsou pro nás menším nebezpečím akce namířené proti socialistickým zemím ve vodách přiléhajících bezprostředně k Evropě jen proto, že to jsou vody a ne souše? Samozřejmě že ne.

Pokrok v Madridu ztěžuje i to, že členské státy NATO neustávají ve svých snahách vnutit rozhodnutí, která by ve skutečnosti znamenala hrubé vnějšování do vnitřních záležitostí našich zemí.

Z hlediska všeho, co bylo řečeno, budete však jistě souhlasit s tím, že den ode dne je jasnější, že zmařit madridskou schůzku se Spojeným státem a jejich nejhorlivějším spojencům nepodařilo bez toho, aniž by utrpěly velkou politickou ztrátu.

Zvažující všechny klady a zápory, nehodláme vidět perspektivy madridské schůzky pouze v černém světle. Myslíme, že je přece jen možné, ji dovést k úspěšnému závěru, což by bylo velkým skutkem. Je samozřejmé, že bude třeba vyvinout nenalé úsilí.

Jistě však nemůžeme vyloučit nesmyslná rozhodnutí vedoucích činitelů NATO nepřipustit v Madridu kladné výsledky. Slova "záruka" je zde zapotřebí používat velice opatrně.

Naše země, naše delegace v Madridu, musí i nadále vzájemně těsně spolupracovat, projevovat rozhodnost a důslednost při obhajobě linie, stanovené Politickým poradním výborem ve Varšavské deklaraci z r. 1980.

Pro vaši informaci bych chtěl říci několik slov o politice Francie za nové vlády. Domnívám se, že je v ní patrná určitá úchylika k atlantismu. Projevuje se to zejména v přístupu k otázce jaderných zbraní v Evropě.

Z druhé strany vidíme distancování se od kurzu USA vůči některým rozvojovým zemím, zejména Salvađoru.

Celkově vzniká dojem, že se zahraniční politika Mitteranda a jeho vlády ještě neustálila a je ve stádiu formování. Tento proces se může zřejmě protáhnout, protože k moci přišly síly, které byly téměř dvě desetiletí v opozici a pouze nyní se střetly se vší tíhou odpovědnosti za řízení.

Náš vztah k Francii a ocenění její pozice ve světě se nezměnily. Chceme projevovat fakt, trpělivost a zároveň zásadovost, přispívat k tomu, aby se zářavý realistický směr, který je vlastně francouzské zahraniční politice už po řadu let, zachoval, a pokud ročně se rozvíjel, třeba i s novými akcenty a odstíny. Zdá se nám, že je to naše společná pozice s přáteli.

Na situaci v Evropě se negativně odráží připravovaný vstup Španělska do NATO. Varovali jsme již jak španělskou vládu, tak i vlády zemi NATO, že pokud se toto uskuteční, Sovětský svaz bude nucen učinit patřičné závěry a zvážit možnosti příslušných

opatření. Týká se to všech našich zemí jako členů organizace Varšavské smlouvy a vyžaduje to koordinované akce.

Situace na Blízkém východě zůstává i nadále výbušná, přičemž stále přibývá více hořlavin. K neustálým agresivním intrikám Izraele se připojují soustředěné vojenské demonstrace USA s jasným úmyslem rozšířit svoji vojenskou přítomnost v této oblasti. Patří sem i "strategická spolupráce" s Tel Avíven, jež byla vyhlášena Washingtonem.

Současný vývoj událostí v této oblasti zřejmě neuspokojuje západoevropské spojence USA, kteří se z jedné strany snaží pomocí Washingtonu překonat slepou uličku v jeho politice nad Blízkým východě a z druhé strany utlumit rozhořčení Arabů nad touto politikou. Ale přání zalíbit se jak agresoru tak i jeho obětem, uznávat jak dobožu z Camp Davida tak všeobecné radikální urovňování, jsou neuskutečnitelná.

Slabým místem v odporu Arabů politice Camp Davida zůstává jejich nejednotnost. Je to kletba Arabů.

V těchto podmínkách je nadále nutné obhajovat námi navrženou metodu urovnání - v rámci mezinárodní konference s širokou účastí všech zainteresovaných stran - která umožní nalézt spravedlivé a trvalé řešení problému na Blízkém východě. Myšlenka takové konference není zdaleka vyčerpána.

Krátce o Číně. Není to tak dávno, co jsme navrhli pokračovat v sovětsko - čínských jednáních o urovnání hranic. Odpověď zatím nepřišla. A není jasná, přijde-li. Pošle našeho názoru, nejsou příznaky jakékoliv změny v zahraniční politice Číny. Jako dříve je plně velmocenského šovinismu, expanzionismu a agresivního ducha. Pekingské stále uskutečňuje posluhovačskou linii ve vztahu k USA a paktu NATO. Paktování Washingtonu s Pekingem je zřejmé.

V souvislosti se zesílením tlaku a provokací USA proti Kubě v poslední době jsme dali Washingtonu ráznou odpověď a připomněli mu, že Kuba je naším přítelem.

V současné době se napjatost situace poněkud snižuje, ale k její normalizaci je ještě daleko. Zde je zapotřebí vysoké bdělosti, připravenosti, spolupráce s kubánskými soudruhy pro případ, že by bylo nutno učinit příslušná opatření.

Společně co nejrozhodněji prohlašujeme, že nenecháme na pospas lidové Polsko jako socialistický stát a člena Varšavské smlouvy. Pozice bratrských zemí je jasně vyjádřena v prohlášení vedoucích představitelů členských států Varšavské smlouvy: "Bylo potvrzeno, že socialistické Polsko, PSDS a polský lid se mohou pevně spoléhat na bratrskou solidaritu a podporu členských zemí Varšavské smlouvy". Odsuzujeme snahy západních zemí vměšovat se do vnitřních záležitostí Polska.

Soudruzí !

Naší společnou povinností je neustálá péče o upevnění přátelství a všestranné spolupráce mezi bratrskými socialistickými zeměmi. Je to vždy ve středu pozornosti ÚV KSSS, Politbyra a osobně L. I. Brežněva.

XXVI. sjezd KSSS, sjezdy bratrských stran, krymské setkání přesvědčivě dokazují pevnost našeho společenství. Uskutečňují se nová setkání i na jiných úrovních. Zvláštní úloha připadá orgánům Varšavské smlouvy, zejména Politickému poradnímu výboru.

Za nynějších náročných mezinárodních podmínek, kdy naši nepřátelé podnikají tajné a otevřené pokusy o rozdělení socialistického společenství a za tímto účelem používají všech prostředků - od podvratné činnosti po použití ekonomických a jiných prostředků nátlaku - vzrůstá jako nikdy předtím význam jednoty a sounutosti našich zemí. Tuto jednotu a sounutost musíme i nadále všestranně chránit a upevňovat.

Závěrem mi dovoluete vyjádřit přesvědčení, že toto zasedání výboru ministrů zahraničních věcí přispěje k dalšímu upevnění vzájemné součinnosti našich bratrských zemí na mezinárodním poli.